

**HAMNSKIFTAREN GEOGRAFISKA FOTNOTER TILL EPISOD 3.
ÖSTERGÖTLAND OCH SMÅLAND "ORMENS SKINN"**

INNEHÅLL OCH PLATSER I DETTA AVSNITT

1. RESAN TILL SÖDERKÖPING OCH ÖSTERGÖTLAND

Med båt från Gotland till Östergötland på fastlandet

3. GÖTA KANAL OCH SVANEN

Med båt från Söderköping via Göta kanal till sjön Roxen

4. LINKÖPINGS DOMKYRKA

Med båt från Roxen via Stångån ner till Linköping

5. RESAN TILL JÖNKÖPING OCH SMÅLAND

Med bil från Linköping, förbi Vättern till Jönköping

6. VÄGEN TILL TROLLEN

Till fots från Jönköping ända ner skogarna utanför till Ljungby i södra Småland

7. TROLLENS BONING

Utanför Ljungby i södra Småland

RESUMÉ Det här är sagan om Jim, pojken som kan förvandla sig till djur. För att rädda sin dödssjuka syster måste han följa med korpen Aila och tillsammans ska de hitta den försvunna Trollboken. Men tiden är knapp, för långt uppe i norr vaknar demonen.

I flera timmar åkte vi med båten Kristina, från ön och landskapet Gotland mot Östergötland¹. Där i en gammal kyrka skulle det finnas en ledtråd om den försvunna Trollboken.

3. GÖTA KANAL OCH SVANEN

KAPTEN

Hör ni, Nu är vi snart i **Söderköping**²!

Jag gick upp på däck och ställde mig bredvid Kaptenen. Aila satt och sov i Masten.

KAPTENEN

Kolla, **Göta kanal!**³ Fantastiskt

JIM

Ja, jo...

KAPTEN

Tack vare Göta kanal, så kan vi åka till andra sidan av Sverige! Passa på och njut nu! Hahaha!

Vi åkte in den smala kanalen och efter en stund kom vi ut på en ganska stor sjö, **Roxen**⁴, i närheten av Linköping. En stor vit fågel guppade upp bredvid vår båt.

JIM

En **knölsvan**⁵...

SVAN

Psst.. du grabben. Akta dig för kragen.

⁶

JIM

Va? Vilken krage? Vad snackar du om?

SVAN

Han har svart rock och ärr på halsen. Akta dig..

Svanen försökte varna mig för något, men mer hann jag inte uppfatta innan den vände om och flöt bort.

SVAN

¹ **Position** - var är vi någonstans. Landskap - Östergötland introduceras

² **Göta kanal** rinner ut i Slätbaken, strax utanför Söderköping

³ **Göta kanal** är Sveriges största byggnadsprojekt genom tiderna som sedan 1832 löper genom Götaland i Sverige. Tillsammans med Trollhätte kanal och Göta älv bildar Göta kanal en 390 km lång vattenväg tvärs genom Sverige, från Östersjön till Kattegatt. Totalt har kanalen 58 slussar.

⁴ **Göta kanal** går genom **Roxen**. Sjön är Sveriges 26:e största

⁵ **Knölsvan** är Östergötlands landskapsdjur

⁶ Dialekt - Svanen talar **östgötska**

Akta dig...

Vi kom in på **Stångån**⁷ som ringlade sig ner från sjön Roxen. Plötsligt tvärbromsade Kaptenen, och det var nästan så jag föll omkull.

KAPTEN

Så! **Linköping**⁸! Ja, jag släpper av er här! Jag ska fara vidare förstår ni. V
i ses nån dag! Skepp ohoj Adjö, adjö. Lalala...

Båten Kristina försvann och nu var vi alltså i Linköping, Östergötlands största stad.

AILA

Ser du kyrktornet?

Över hundra meter upp i luften stack kyrktornet på Linköpings domkyrka upp,⁹ så det var inte svårt att hitta dit. Det tog bara några minuter att gå.

JIM

Jag tror nog det är bäst om jag går in själv i kyrkan.

AILA

Jaså?

JIM

Alltså, det skulle vara konstigt om en korp flaxade runt där inne

AILA

Ja, jo, kanske.

Jag gick fram till en man som stod och mumlade för sig själv i kyrkan.

PRÄSTEN

Ty riket är ditt och makten och härligheten...

JIM

(Harklar sig) Förlåt om jag stör, men får jag fråga Herrn en sak?

⁷ Position - var är vi någonstans? Stångån flyter ut i Roxen och går genom Linköping.

⁸ Linköping är Östergötlands största stad och residensstad. Det är Sveriges åttonde största tätort (31 dec 2017). Det är även Stiftsstad för Linköping stift. Den fick stadsrättigheter 1287

⁹ Domkyrkan är 106 meter hög och Sveriges 8:e högsta byggnad och invigdes ungefär på mitten av 1100-talet

PRÄSTEN

Javisst, kära barn.

När Mannen vände sig om såg jag att han hade en stor konstig vit krage¹⁰, som en tallrik runt halsen.

JIM

Jo, alltså det är så att jag letar efter en text på en pelare... Om en bok, eeh, Trollboken...

PRÄSTEN

He, Vet du vad min gosse... Kom med mig här nu.

Vi gick genom den stora kyrkan och nerför en trappa, till kryptan¹¹. Det var mörkt och lite fuktigt där, bara några stearinljus som lyste. Prästen stannade vid en pelare och pekade med fingret.

PRÄSTEN

Ser du? Där står något.

Det var som Bysen sa.

BYSEN

...där finnas en ledtråd i en pelare.

Några bokstäver... De verkade bara betyda rappakalja.

JIM

Jag kan inte riktigt läsa vad det står?

PRÄSTEN

Det kan jag berätta för dig. "Den försvunna moseboken gömde trollen vid stenen, så hugg med yxan vid den gamla Gudens spjut".

JIM

Hm, vad kan det betyda?

PRÄST

Det vet man inte riktigt. Vissa tror att det handlar om den där boken du frågade efter - Trollboken. Att trollen stal en hemlig del ur Bibeln och gömde den. Ja, jag vet inte... Du får väl fråga trollen helt enkelt. Haha!

¹⁰ Förr hade präster så kallade pipkragar eller kvarnstenskragar, istället för de mer moderna varianterna som "Elvan" och "Frimärkskrage"

¹¹ en underjordisk del av en kyrka; ursprungligen en gravkammare. Just Linköpings domkyrka saknar dock krypta

JIM

Ja, kanske det. He, he.

Prästen böjde sig bakåt av skratt... Och det var då jag upptäckte det... Ärret.

SVANEN

(Flashback) Akta dig för kragen och ärret på halsen...

JIM

Vad har du gjort på halsen?

PRÄSTEN

Jaha, det här. Nej, det är gammalt, en olycka från när jag var barn.

JIM

Jaha.

PRÄSTEN

Ja, jag har annat att göra, så jag måste tyvärr lämna dig nu. Ha det så bra min kära gosse.

AILA

Jim! Jim!

JIM

Aila - du ska inte vara härinne!

AILA

Strunt i det! Det där med trollen lät intressant...

JIM

Det var nått skumt med den där prästen.

AILA

Ja, se präster, de är ett släkte för sig... De litar jag INTE på!

JIM

Ja, och så var det någonting med Spjut och gud och sten, jag fattade inte riktigt.

AILA

Jag råkar känna några troll. Jag tror vi ska söka upp dem!

JIM

Troll? Riktiga troll!?

AILA

De bor i Småland¹², i skogarna söder om Jönköping. Kanske så långt ner som Ljungby... Det är väldigt långt¹³. De har även något annat som vi behöver...

Oj, Ljungby i Småland. Men hur skulle vi ta oss dit?

JIM.

Kan inte jag hamnskifta till en fågel då? Så går det svinsnabbt!

AILA

Tänk om du blir människa när du är högt upp i luften? Det är alldeles för farligt,

JIM

Jag skulle kanske kunna lifta...

AILA

Ska du lifta själv?

JIM

Ja!

AILA

Jag håller koll på dig från luften.

SFX Flax och krax

RESAN TILL JÖNKÖPING

Jag gick mot en stor bilväg¹⁴, och viftade med tummen i luften. Jag fick såklart inte lifta egentligen. Men nu handlade det om Annemarie, och jag såg Aila däruppe som en svart liten prick.

SFX BIL STANNAR

BILIST

Hallå där!? Var ska du? ¹⁵

JIM

En stad som heter Jönköping

¹² Landskap – Småland introduceras

¹³ Resväg – vad är smidigaste sättet att resa mellan Linköping och Jönköping?

¹⁴ Europaväg 4 passerar både Linköping och Jönköping

¹⁵ Exempel på den småländska dialekten

BILIST

Ja men Jönköping! Det är på vägen! Jag kan släppa av dig där! Hoppa in

SFX BILMOTOR

BILIST

Men lille vän, är du alldeles själv, var är dina föräldrar?

JIM

Eh.. De väntar på mig i Småland.

BILIST

I Jönköping?

JIM

Ja precis, Jönköping.

BILIST

Jaha, jaha. Trevligt med lite sällskap. Ser du sjön där?

JIM

Eeh.. Va?

BILIST

Ja, på höger sida. *Visst är Vättern vacker. Sveriges NÄST största sjö. Den kommer att följa oss längs vägen, ända ner till Jönköping!* ¹⁶(Rösten tonar bort).

MUSIK: Loney Dear - Sum¹⁷

Kvinnan pratade och pratade medan vi körde, men jag lyssnade inte riktigt. Jag tittade mest på sjön Vättern som glittrade i solljuset. Vägen gick högt ovanför sjön och ute i vattnet kunde jag se **Visingsö**¹⁸ bre ut sig. Och så Aila såklart, hon flög där uppe.

SFX BIL STANNAR

¹⁶ Jönköping ligger på Vätterns södra strand. Vätterleden går längs Vätterns östra strand från Ödeshög till Jönköping. Kring Gränna går den högt över Vättern, ca 280 meter över havet, vilket innebär bra utsikt över sjön från E4:an

¹⁷ Medan Jim åker bil hör vi **Loney Dear**, en artist från Jönköping

¹⁸ Visingsö är Vätterns största ö, 14 km lång och dess största bredd är 3 km. Man har hittat gravar ända från Stenåldern på ön. Under 1100- och 1200-talen var Visingsö centrum för den svenska kungamakten. Näs slott anlades på öns södra udde och tjänade som bostad åt bland andra Magnus Ladulås.

BILIST

Ja, men då så! Då är vi framme i Jönköping. Är du säker på att du klarar dig?

JIM

Ja! Ja, absolut. Jag tror nog jag ser nog pappa där tror jag... Jo! Tack för skjutsen! Hejdå!

MOT TROLLEN I DEN SMÅLÄNSKA SKOGEN

Aila landade på min axel.

AILA

Nu är det slutliftat för idag. Den här vägen!

Från Jönköping gick vi söderut¹⁹ och kom in i skogen. Den småländska skogen var något annat än på Gotland. Här var träden höga och växte tätt bredvid varandra²⁰, och på marken var det vit mossa, nästan överallt.

JIM

Finns det troll på riktigt alltså? Är de snälla då?

AILA

De kan vara lite luriga.

Så många barrträd det fanns här. Hemma i Skåne fanns det knappt några alls. ²¹

JIM

Kan Trollen ge oss Trollboken? Hittar vi botemedlet då?

AILA

Ja, jag hoppas det. Om inte annat har de något vi behöver som sagt...

JIM

Vad då för nått?

AILA

Här någonstans är det va... Jo, min själ, här!

Vi hade kommit fram till ett litet berg. Vid en stor sten, ett jättekast²², vid bergsväggen, började Aila hojta.

¹⁹ Navigering - hur lång tid tar det att gå från Jönköping till Ljungby?

²⁰ Den södra barrskogsregionen börjar i Småland

²¹ Den södra lövskogsregionen har liten naturlig granskog, den som finns är oftast planterad.

²² Jättekast, kallas även flyttblock, stora stenblock som blivit transporterade med hjälp av is, inlandsisen eller glaciärer.

AILA

Benno! Benno!

JIM

Vem är Benno?

AILA

En gammal bekant.

SFX STEN RULLAR

Den stora stenen rullade åt sidan och fram tittade ett troll²³.

TROLLET

Vem frågar?

Det var ganska likt en människa men med mycket större näsa.

AILA

Det gör jag, Aila. Hämta Benno nu.

Ännu fler troll tittade ut och jag kunde ana en lång korridor där innanför.

TROLLEN

Aina? Känner Benno Aina?

TROLLEN

Väs, väs, viska

TROLL

Fågeln får följa med, men människan stannar här.

AINA

Sånt trams, pojken följer med mig! Nån måtta får det vara.

TROLL

Väs väs väs

TROLL

Hum, Ja, ja, men se till att människan sköter sig då!

²³ Troll är ett slags naturväsen i den nordiska folktron som finns över hela Norden. Den småländska konstnären John Bauers illustrationer av troll har fått stor spridning. Bauer drunknade på Vättern, blott 36 år gammal.

INNE I TROLLENS BONING

SFX Stenbumling stängs igen. Klafsande steg, ekande steg.

Vi följde efter trollden genom långa korridorer och upp och ner för slingrande trappor. Till slut hade vi kommit fram till en stor stensal. Här satt hur många troll som helst. De verkade ha fest. Längst fram i rummet fanns en liten scen där det spelade ett band. Aila pekade mot kortändan av ett långt bord, där satt det ett stort troll med rund mage.

AILA

Benno!

BENNO

Haha, nämen ser man på! Aila, det var inte igår Hahaha. Och en människa, det tillhör inte vanligheterna det! Välkomna Aila och... eh...

AILA

Jim... Pojken heter Jim.

BENNO

JIM! Hahahaha, Vill du ha något att äta Jim? Bara att ta för sig!

På bordet stod tallrikar fulla av grillade skalbaggar och getingar²⁴.

JIM

Nej, tack. Jag har redan ätit (svara med obehagartigt).

Jag satt tyst och lyssnade på trollet Benno som pladdrade, men det var inte helt lätt att hänga med.

BENNO

Hahahaha, en sån jubelåsa till päronskalle det, eller hur?

Aila verkade förstå, och hon skrattade gott.

AILA

Hahaha, nej, precis. Men du Benno, jag måste fråga, Den försvunna trollboken, har du hört talas om den?

²⁴ Precis som att det finns landskapsblommor, finns även landskapsinsekter. Smålands landskapsinsekt är **getingen**.

BENNO

(drämmer näven i bordet) Du frågar om saker som inte rör dig, Aila!

ANNAT TROLL

Strunta du i det Aila, vi har grävt ner boken längst ut i väst!

BENNO

Tyst! Lyssna inte på det där trollet. Aila. Du gör bäst i att glömma Trollboken, hör du det korp?!

AILA

Ja, om du säger så.

Aila försökte få trollen på gott humör igen.

AILA

Hur är det med Lindi förresten?

BENNO

Oooh, Lindi, det är roligt att du frågar det!

AILA

Får man träffa henne? Hon var ju bara bebis sist jag såg henne. he-he...

TROLL

Öppna buren! Öppna buren.

Ur en stor bur - i rummet - ringlade en enorm orm som var var flera meter lång och riktigt tjock.

BENNO

Ja, här är Lindi, vår egen Lindorm²⁵ här inne i Trollslottet. Hälsa, människa!

JIM

Ehh..Hej Lindi. (rädd)

SFX VÄSANDE ORM

BENNO

Ser du hur fint hon glänser? Lindi har precis ömsat skinn, har du inte lilla gumman?

AILA

Vad vacker hon blivit!

²⁵ Lindorm är ett sagomonster i nordeuropeisk folktro. Det fanns både lyckobringande och onda varianter. De är vanliga på runstenar

**Medan trollen endast hade ögon för sitt stora husdjur,
viskade Aila i mitt öra.**

AILA

Vi gör så här Jim. Du smyger upp till buren och tar Ormens gamla skinn. Jag uppehåller trollen!

JIM

Jag vet inte... Varför ska jag göra det?

AILA

Vi skulle verkligen behöva ormskinnet. Smyg iväg nu! Så fort du har det, sticker vi.

Aila vände sig mot trollen igen.

AILA

Kan Lindi något trick? Vacker tass, nej inte det såklart, he he.

**Jag smög iväg mot buren utan att trollen märkte något.
Jag öppnade grinden och där låg det. Ett stort rasslande
skinn. Det tog knappt någon plats alls i min ryggsäck.
Jag vinkade åt Aila och smög bort mot utgången. Men då...**

TROLL

Människobarnet! Han smiter! Ta honom!
Ta honom!

BERÄTTAREN

**Jag började springa, så snabbt jag kunde. Men
trollen sprang efter, och de kom närmre och närmre...**